

FOTO LARRY BURROWS/THE LIFE PICTURE COLLECTION/GETTY IMAGES

Nederlands-Indonesisch gezin maakt zich op om Nieuw-Guinea te verlaten in 1962 omdat Indonesië het Nederlandse gebiedsdeel dreigt in te nemen.

INDIËGANGERS

Nog één keer terug

Nederlanders die in Indonesië woonden in de koloniale tijd, zien er vaak tegenop om terug te gaan naar het land van hun jeugd. Als ze oud zijn, gaan ze soms toch.

Tekst **Annemarie Kas**

Indonesië moesten ze maar vergeten. Ze waren nu immers in Nederland, hiër moesten ze hun leven opbouwen. Teruggaan was geen optie. Tot één van de kinderen, tientallen jaren later, plotseling zegt: Zullen we gaan? Wil je nog één keer terug?

De Indiëgangers, Nederlanders die de koloniale periode van Indonesië bewust hebben meegemaakt, sterven uit. En juist aan het einde van hun leven maken ze vaak nog een reis naar het land waar ze geboren zijn, waar ze hun jeugd hebben doorgebracht, waar ze zoveel herinneringen aan hebben.

Robert Feddes van Dari-Java organiseert zulke rootsreizen en hij vertelt dat meestal de kinderen met het idee komen. „Die zijn dan zelf al in de veertig of vijftig. Ze gaan vrij laat nadenken, waar kom ik eigenlijk vandaan? In hun opvoeding kregen ze er ook weinig over te horen.“ Het op leeftijd raken van hun ouders speelt natuurlijk ook mee: „Nu kan het nog, denken ze.“

Veel ouderen hebben een ideaalbeeld van Indonesië, vertelt

Feddes. „Ze zijn bang dat als ze teruggaan er weinig van hun herinneringen overblijft.“ Hij helpt hen plekken van vroeger terug te vinden. Volgens Feddes staat dat huis, die school of die fabriek er nog in ongeveer zeventig procent van de gevallen, al is het vaak een bouwval, of een restaurant, of iets anders. „En Indonesiërs zijn vriendelijk, ze mogen altijd binnenkomen.“

De oude reizigers bezoeken ook verdrietige plekken, zoals overblijfselen van interneringskampen waar hun ouders of grootouders hebben gezeten in de tijd van de Japanse bezetting. Ongeveer de helft van Feddes' klanten is Nederlands, schat hij, de andere helft heeft een gemengde achtergrond en noemt zichzelf Indisch of Indo.

Sterft met de laatste generatie Indische Nederlanders ook dit soort rootsreizen uit? Robert Feddes denkt van niet. Juist ook de jongere generaties zijn volgens hem geïnteresseerd in hun familiegeschiedenis, terwijl er voor hen een taboe van geweld of verdriet omheen hangt. „Ze kunnen ook zonder opa of oma gaan.“

'Onze kleinzoon zei: ik wil met jullie mee'

Wie: Rolf en Joke Soetbrood (allebei 77 jaar)
Gingen terug: Afgelopen zomer, drie weken Java en Bali

'Ik verheug me op nasi goreng als ontbijt, heerlijk!'

Wie: Bert (77) en zijn dochter Virginie (51, om privacyredenen willen ze liever niet met hun achternaam in de krant)
Gaan terug: Volgende week, ze blijven drie weken op Java

'Ik riep jarenlang dat teruggaan van mij niet hoefde'

Wie: Frans Deux (67) en zijn dochter Mireille (41)
Gingen terug: Vorig jaar zomer, drie weken Java en Bali

Drie keer op rootsreis naar Indonesië

Rolf Soetbrood op Schiphol in 1958 en afgelopen zomer in Indonesië.

Ze zou nóóit teruggaan naar Indonesië, zei Joke Soetbrood altijd, want dan zou ze vast willen blijven. Maar een paar jaar geleden stond ineens kleinzoon Gunnar voor hun neus: 'Opa en oma, ik wil met jullie naar Indonesië. Ik wil jullie geboorteland zien.' Dat vonden ze zo bijzonder dat ze toch besloten te gaan.

Joke Soetbrood woonde in haar jonge jaren in de buitengebieden van Indonesië, haar vader was arts. Haar man Rolf werd geboren in Jakarta, dat toen nog Batavia heette. Zijn vader werkte voor KLM. Beide gezinnen bleven tot ná de onafhankelijkheidsoorlog, maar in 1957 verklaarde toenmalig president Soekarno Nederlanders 'staatsgevaarlijk'. Reden om naar Nederland te komen. Eenmaal daar ontmoetten de twee elkaar, op een

feestje van een gezamenlijke kennis. Kleinzoon Gunnar voelde zich meteen thuis op Java, net als zij, vertelt Joke. „Hij genoot vanaf het eerste moment, bijzonder om te zien. En voor mezelf was het juist zo gewóón om terug te zijn.“ Hun oudste kleinzoon Lars vond het moeilijk om de armoede in Indonesië te zien. „Juist omdat het hem opviel dat mensen zoveel respect voor elkaar hebben.“ Kennissen hadden Joke vooraf gewaarschuwd. Dat ze vast niets zou terugvinden uit haar tijd, dat er zoveel was veranderd. „Hoe kunnen ze dat zeggen? Ja, de omgeving is misschien anders, maar de sfeer en de mensen zijn nog hetzelfde. Echt thuiskomen voor mij.“

Joke leefde in haar jeugd tussen en met de Indonesiërs, maar Rolf had als puber in Bata-

via vooral Nederlandse vrienden. Ze verlieten het land onder vervelende omstandigheden, vertelt hij. „Mijn vrienden en ik werden lastiggevalen op straat, het voelde onheimisch. We hadden geen andere keuze dan een leven in Nederland op te bouwen.“ Rolf aardde makkelijker in Nederland dan Joke. Maar met dat nare vertrek in zijn achterhoofd vond hij het nu extra fijn om te merken dat die anti-buitenlanders-sfeer is verdwenen in Indonesië. „Het heeft er vast mee te maken dat nu zoveel toeristen naar het land komen. Iedereen is meegaand en behulpzaam. Het contact voelde als tussen gelijkgestemden, heel prettig.“ Sinds ze terug zijn heeft Joke last van heimwee naar Indonesië. En niet zo'n beetje ook. „Precies waar ik bang voor was.“

Zijn vader werkte bij de rechtbank in Bandung. Daar konden ze zijn hulp goed gebruiken, zo vlak na het uitroepen van de onafhankelijkheid, vertelt Bert. „Ze hadden graag gewild dat hij Indonesisch werd.“ Maar zijn ouders, vader was Nederlands en moeder Javaans, besloten dat het beter was om naar Nederland te gaan met hun gezin. Bert was zestien toen hij op de boot ging. In Bandung spraken hij en zijn broers en zussen Nederlands met elkaar, eenmaal in Nederland spraken ze juist Indonesisch en Javaans onderling. „We wilden onze roots niet vergeten.“ Bert had Ita al ontmoet, het meisje dat later zijn vrouw zou worden. Zij woonde ook in Bandung. Hij reisde door het Suezkanaal naar Nederland, haar boot nam de lange weg om de Kaap.

Dochter Virginie werd in Nederland geboren en viel in haar jeugd tussen twee culturen. „Op de lagere school moesten de Molukse kinderen extra Nederlandse les volgen. Ik moest ook mee, terwijl ik alleen maar Nederlands sprak. Huilend kwam ik thuis, ik voelde me zo tussen wal en schip vallen.“ Nu voelt ze zich meer Indisch dan Nederlands. „Het is een andere levenshouding. Het Indonesische tempo past beter bij mij dan het drukke dagelijkse leven in Nederland.“

Eind jaren negentig reisden ze al een keertje terug, samen met Ita, die leefde toen nog. Het had jaren geduurd voordat ze überhaupt wilden denken aan teruggaan, vertelt Bert, ook al wandelde hij in zijn dromen nog zo vaak door Bandung. „We waren toch min of meer op de vlucht geslagen. President Soe-

karno had gezegd dat alle buitenlanders eruit moesten.“ Ita had als meisje in een Japenkamp gezeten, die was helemaal moeilijk te overtuigen geweest. Waar kijken ze dit keer het meeste naar uit? Bert heeft niet zulke hoge verwachtingen. „Alles wat ik meemaak is fijn. Ik ga op een stoeltje zitten koffie drinken en zie het wel.“ Ze blijven tweemaal een week in Bandung, de stad die Bert zo goed kende als puber. Hij bracht er op de fiets documenten rond voor zijn vader. „Maar Bandung zal wel erg veranderd zijn, je kunt er tegenwoordig met een appje een taxi bestellen.“ Virginie is bang dat ze tijd tekort komen. „Het is ook hartstikke warm natuurlijk, zo veel doen we niet op een dag.“ En ze verheugt zich op het eten: „Nasi goreng als ontbijt, heerlijk.“

Frans Deux als kind en vorig jaar met zijn dochter in Indonesië.

Het verwonderde Frans Deux nog het meest hoe diep het Indonesisch blijktbaar in hem zat. Hij heeft een Nederlandse vader en Indonesische moeder. Op straat spraken ze hem in het Indonesisch aan. „Als ik erover nadacht, ging het niet met de taal. Maar soms praatte ik ineens vanzelf mee en dan was het ijs gebroken.“

Frans Deux woonde als kind in Hollandia, de provinciehoofdstad van Papoea die nu Jayapura heet, helemaal in het oosten van Indonesië. Zijn vader zat bij het leger en werd eind jaren vijftig uitgezonden naar Nederlands-Nieuw-Guinea, het gebied waar Nederland aan bleef vasthouden na de dekolonisatie van Indonesië. Zodra de Verenigde Naties in 1962 besloten dat Nederland westelijk Papoea alsnog moest overdragen, vertrok het gezin-Deux hals over kop naar Ne-

derland. Frans Deux was toen twaalf jaar. „Het gebouw waar mijn vader werkte, was opgeblazen.“ Zijn dochter wilde graag met hem naar Indonesië, ook al riep Frans Deux jarenlang dat teruggaan van hem niet hoefde. De luxe waar ze in Nederland in leefden, vond hij maar moeilijk te verenigen met het leven in Indonesië. „Neem de toiletten, die zijn nog zo primitief daar.“ Veel Indonesiërs hebben een hurktoilet.

Toch vond hij het heel *senang*, prettig, om er nog eens te zijn, vertelt hij. En het lukte in Indonesië beter om op zijn dochter over te brengen waarom ze zich gedragen zoals ze dat doen. „Wij noemen iedereen ook of tante. Die warmte die we naar elkaar toe voelen, die valt daar beter te begrijpen. Dat is in Nederland gewoon anders.“

Naar Papoea gingen de twee niet. Ze reisden over Bali en Java, waar ze vroeger ook familie hadden wonen. „Maar daar kon ik eigenlijk weinig meer van thuisbrengen.“ Hij zou ook niet weten waar ze heen hadden gemoeten in Papoea. „Ik heb er geen adressen van, niets, ik weet maar zo weinig van vroeger.“ Zijn vader vertelde hem nooit iets over hun leven daar, typerend voor veel Indische Nederlanders die in die jaren naar Nederland kwamen.

De laatste jaren, ook door hun reis, is Frans Deux zich er steeds bewuster van geworden hoe hij zijn Indische achtergrond altijd heeft weggedrukt. Zonde, eigenlijk. „Van onze ouders kregen we ingepeperd dat we ons aan de Nederlandse maatstaven moesten aanpassen. Wij moesten altijd een stapje méér doen dan een ander.“